

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΔΕΙΓΜΑΤΙΚΟ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΠΡΟΑΓΩΓΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ Β' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ: 1η, 2η και 6η

Διάρκεια εξέτασης: Δύο (2) ώρες και 30 λεπτά

1. Το εξεταστικό δοκίμιο αποτελείται από πέντε (5) σελίδες και τρία (3) μέρη.2. Να απαντηθούν ΟΛΕΣ οι ερωτήσεις και των τριών (3) μερών.

ΜΕΡΟΣ Α'

(20 ΜΟΝΑΔΕΣ)

A1. Να συμπληρώσετε την καθεμιά από τις πιο κάτω προτάσεις με μία από τις τρεις επιλογές που ακολουθούν, ώστε να σχηματιστεί μια ορθή ιστορικά πρόταση. Να γράψετε στα φύλλα εξέτασής σας τους αριθμούς των προτάσεων και δίπλα από τον καθένα το γράμμα της φράσης που απαιτείται για τη συμπλήρωση.

1. Η «Επαναγωγή» ήταν μια συλλογή νομοθετημάτων της Δυναστείας των Μακεδόνων η οποία
 - α. όριζε να καταβάλλουν οι Δυνατοί τους φόρους των φτωχών αγροτών.
 - β. ρύθμιζε τη λειτουργία των συντεχνιών της Κωνσταντινούπολης.
 - γ. καθόριζε τις αρμοδιότητες του αυτοκράτορα και του πατριάρχη.
2. Απώτερος στόχος των Σταυροφοριών ήταν
 - α. η παροχή βοήθειας στους Βυζαντινούς αυτοκράτορες.
 - β. η απελευθέρωση των Αγίων Τόπων.
 - γ. οικονομικά οφέλη στην Ανατολή.
3. Σύμφωνα με τους Ανθρωπιστές, ο «καθολικός άνθρωπος»
 - α. είναι προσηλωμένος στον θρησκευτικό δογματισμό της Εκκλησίας.
 - β. είναι μία πολυδιάστατη προσωπικότητα με πνευματικά, ψυχικά και σωματικά χαρίσματα.
 - γ. επιδίδεται κυρίως στη μελέτη και μετάφραση της Αγίας Γραφής.
4. Η Αμερικανική Επανάσταση ξέσπασε
 - α. όταν η αγγλική κυβέρνηση επιχείρησε να απαγορεύσει στους αποίκους την οικονομική εκμετάλλευση των νέων περιοχών.
 - β. λόγω των ταραχών στη Βοστώνη το 1773.
 - γ. λόγω της διαφορετικής προέλευσης των κατοίκων της Αμερικανικής ηπείρου.
5. Η καθιέρωση του θεσμού των Θεμάτων υπαγορεύτηκε από την ανάγκη
 - α. παραχώρησης στρατιωτικών κτημάτων στους στρατιώτες-αγρότες.
 - β. δημιουργίας αποτελεσματικότερης άμυνας της Αυτοκρατορίας.
 - γ. αντικατάστασης του μισθοφορικού στρατού.

(5 x 2 μον. = 10 μονάδες)

A2. Καθένα από τα στοιχεία της Στήλης Β αντιστοιχεί με μια προσωπικότητα της Στήλης Α. Να γράψετε στα φύλλα εξέτασής σας τους αριθμούς της Στήλης Α και δίπλα από τον καθένα το γράμμα της Στήλης Β που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση.

Προσοχή: Δύο (2) προσωπικότητες της στήλης Α περισσεύουν.

ΣΤΗΛΗ Α	ΣΤΗΛΗ Β
1. Φώτιος	α. Μάχη στο Μυριοκέφαλο
2. Όθων Α΄	β. Ανάκτηση Κωνσταντινούπολης
3. Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγος	γ. Σχίσμα των δύο Εκκλησιών
4. Μιχαήλ Κηρουάριος	δ. Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία του Γερμανικού Έθνους
5. Ρωμανός Δ΄ Διογένης	ε. Μάχη στο Πουατιέ
6. Κάρολος Μαρτέλος	
7. Μανουήλ Α΄ Κομνηνός	

(5 x 2 = 10 μονάδες)

ΜΕΡΟΣ Β΄

(45 ΜΟΝΑΔΕΣ)

B1. Να γράψετε σύντομα κατατοπιστικά σημειώματα για τα πιο κάτω, με βάση τα ζητούμενα των παρενθέσεων:

α. Ανακαλύψεις

(δύο [2] κίνητρα, δύο [2] συνέπειες, δύο [2] εξερευνητές)

β. Εικονομαχία (8^{ος}-9^{ος} αιώνας)

(ορισμός, αντίπαλες δυνάμεις, μία [1] αιτία, τελική έκβαση, μία [1] συνέπεια)

γ. Αυτοκέφαλο Κυπριακής Εκκλησίας

(ορισμός, χρονικό πλαίσιο επικύρωσης, εμπλεκόμενες δυνάμεις και πρόσωπα, δύο [2] προνόμια)

(3 x 5 μον. = 15 μονάδες)

B2. Σε κείμενο έκτασης 220–250 λέξεων να παρουσιάσετε το διοικητικό σύστημα της Κύπρου και τους κοινωνικούς και οικονομικούς θεσμούς που ίσχυαν για τον ελληνικό πληθυσμό του νησιού, κατά την περίοδο της Φραγκοκρατίας. Να αντιπαραβάλετε, παράλληλα, με συντομία το φεουδαρχικό σύστημα της Κύπρου με αυτό της Δυτικής Ευρώπης. Στο κείμενό σας να εντάσσονται λειτουργικά οι πιο κάτω όροι/έννοιες:

Βασιλιάς, φέουδα, Υψηλή Αυλή, Χαμηλή Αυλή, Ασιζες, Αστοί, Ελεύθεροι ή Φραγκομάτοι, Περπυριάριοι, Πάροικοι

(15 μονάδες)

B3. «Οι πολιτικές θεωρίες των διαφωτιστών εφαρμόζονται στην πράξη, κατά το τελευταίο τέταρτο του 18ου αιώνα, με την εκδήλωση μεγάλων επαναστατικών κινημάτων στην Αμερική και στην Ευρώπη.»

Σε κείμενο έκτασης 180–200 λέξεων να παρουσιάσετε τις βασικές πολιτικές ιδέες του κινήματος του Διαφωτισμού και να εξηγήσετε με ποιον τρόπο εφαρμόστηκαν αυτές στην Αμερικανική και στη Γαλλική Επανάσταση.

(15 μονάδες)

ΜΕΡΟΣ Γ΄

(35 ΜΟΝΑΔΕΣ)

Προσοχή:

- Ορθή είναι η απάντηση που τεκμηριώνεται επαρκώς με βάση στοιχεία από τις πηγές που παρατίθενται, καθώς και άλλα ιστορικά γεγονότα / στοιχεία.
- Η αντιγραφή αυτούσιων χωρίων από τις πηγές, χωρίς περαιτέρω επεξεργασία τους, βαθμολογείται με μηδέν μονάδες.

Γ1.

(10 μονάδες)

Πάνω στο χρυσό νόμισμα, στο ξακουστό «βυζαντινό», που ξεπερνούσε τα σύνορα, ο κόσμος έβλεπε τον βυζαντινό αυτοκράτορα με στρατιωτική στολή, στεφανωμένο από τον Χριστό ή την Παρθένο, απεικόνιση της θείας καταγωγής της εξουσίας του, συνοδευόμενο από τον άγγελο, σύμβολο νίκης και θείας προστασίας, να κρατάει στο ένα χέρι τη σφαίρα με το σταυρό, σημάδι της βυζαντινής οικουμενικότητας, και στο άλλο το λάβαρο ή το σταυρόσχημο σκήπτρο, σύμβολο της ρωμαϊκής και χριστιανικής εξουσίας στον κόσμο. Ομολογούμε ότι τίποτα άλλο δεν μπορούσε να δείξει καλύτερα και με πιο εντυπωσιακό τρόπο στους λαούς και στα έθνη, τις ιδεολογικές αρχές που εμπύχωναν το Βυζάντιο. Ο πολιτισμένος κόσμος, η οικουμένη, ανήκαν στον «εκλεκτό» και «προστατευόμενο» από τον Θεό βυζαντινό αυτοκράτορα, τον διάδοχο των ρωμαίων αυτοκρατόρων. Ο Ιουστινιανός ο Α΄ είχε πραγματοποιήσει αυτή την μεγαλειώδη ιδέα και υπήρξε ο πρώτος βυζαντινός αυτοκράτορας, που απεικονίστηκε πάνω στο νόμισμα, κρατώντας στο χέρι τη σφαίρα με το σταυρό.

Πηγή: Ελένη Γλύκατζη Αρβελέρ, *Η Πολιτική Ιδεολογία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας*, Εκδόσεις Αργώ, Αθήνα 1977, σ. 25

Αφού μελετήσετε το πιο πάνω παράθεμα και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να απαντήσετε στα πιο κάτω ερωτήματα:

α. Να εντοπίσετε στο πιο πάνω κείμενο τις «ιδεολογικές αρχές που εμπύχωναν το Βυζάντιο», σύμφωνα με τη συγγραφέα, και να τις σχολιάσετε.

(3 μονάδες)

β. Να εξηγήσετε ποια ήταν η «μεγαλειώδης ιδέα» που έθεσε ως στόχο της πολιτικής του ο Ιουστινιανός Α΄, αποτιμώντας την εξωτερική του πολιτική καθώς και τα μέτρα της εσωτερικής του πολιτικής που συνέβαλαν στην επίτευξη της ιδέας αυτής.

(7 μονάδες)

Το τέλος της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, 1453

Λίγα κράτη στην ιστορία θα μπορούσαν τόσο εύστοχα να ονομαστούν παρηκμασμένα όσο η Ανατολική Χριστιανική Αυτοκρατορία – η άλλοτε κραταιά Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία – στους δύο τελευταίους αιώνες της. [...] Μεταξύ των ιστορικών του Βυζαντίου σήμερα επικρατεί η τάση να υποτιμώνται οι συνέπειες της άλωσης της Κωνσταντινούπολης από τους Λατίνους το 1204. Η τύχη της Αυτοκρατορίας, υποστηρίζουν, είχε κριθεί νωρίτερα, στη Μανζικέρτη* με την εισβολή των Τούρκων, και με την απώλεια περιοχών στη Χερσόνησο της Ανατολής που αποτελούσαν τις οικονομικές και δημογραφικές πηγές της Αυτοκρατορίας. Αυτό μπορεί να είναι σωστό· και, αν θέλουμε, μπορούμε να πάμε ακόμη πιο πίσω και να ανακαλύψουμε συμπτώματα παρακμής στην κοινωνική και οικονομική πολιτική των κυβερνήσεων στα μέσα του ενδέκατου αιώνα. Αλλά η επισήμανση παλαιότερων αιτιών δεν μειώνει καθόλου το τρομερό αποτέλεσμα που είχαν από πολιτική και ηθική άποψη, για το Βυζάντιο, τα γεγονότα του 1204. Η Βασιλεύουσα, η Νέα Ρώμη, η πόλις των Αυτοκρατόρων, το κέντρο της διοικήσεώς τους, είχε πέσει στα χέρια των αξιοπεριφρόνητων και μισητών ανθρώπων που είχαν έρθει από τη Δύση...

* Ματζικέρτ

Πηγή: Steven Runciman, *Η Τελευταία Βυζαντινή Αναγέννηση*, Εκδόσεις Δόμος, Αθήνα 1980, σ. 21, 24

Αφού μελετήσετε το πιο πάνω παράθεμα και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να απαντήσετε στα πιο κάτω ερωτήματα:

α. Να εξηγήσετε ποιοι λόγοι, σύμφωνα με το πιο πάνω κείμενο, οδήγησαν στην παρακμή και την τελική πτώση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας το 1453.

(4,5 μονάδες)

β. «...να ανακαλύψουμε συμπτώματα παρακμής στην κοινωνική και οικονομική πολιτική των κυβερνήσεων στα μέσα του ενδέκατου αιώνα.»

Να παρουσιάσετε τις κοινωνικές και οικονομικές μεταβολές που σημειώθηκαν στα μέσα του 11ου αιώνα και να αξιολογήσετε τις συνέπειές τους για τη μετέπειτα πορεία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

(8 μονάδες)

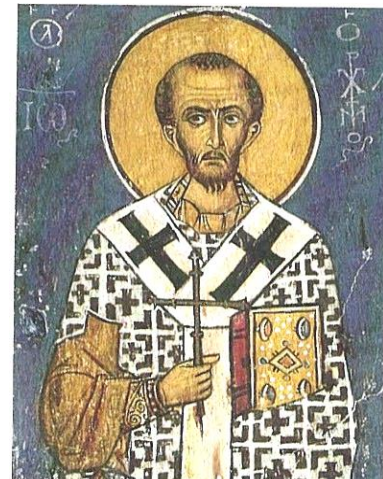
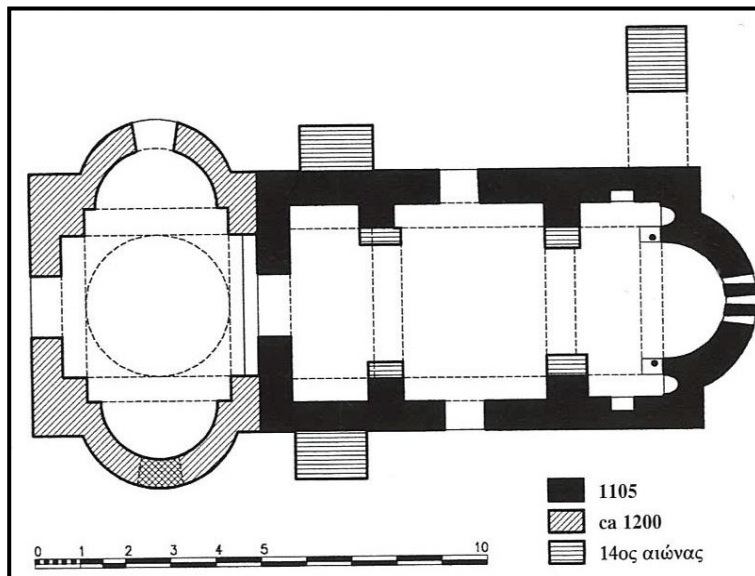
γ. Να αναφέρετε ποια, κατά τη γνώμη σας, είναι η κυριότερη προσφορά του Βυζαντίου στον ευρωπαϊκό και παγκόσμιο πολιτισμό, αιτιολογώντας την απάντησή σας.

(2,5 μονάδες)

Γ3.

(10 μονάδες)

Κάτοψη και τοιχογραφίες του ναού της Παναγίας της Ασίνου, 12ος αιώνας

Αφού παρατηρήσετε την πιο πάνω κάτοψη και τις τοιχογραφίες και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις, να απαντήσετε στα πιο κάτω ερωτήματα:

α. i. Να προσδιορίσετε τον αρχιτεκτονικό τύπο στον οποίο ανήκει ο ναός της Παναγίας της Ασίνου.

ii. Να αναφέρετε ακόμη δύο (2) αρχιτεκτονικούς τύπους ναών που είναι διαδεδομένοι στην Κύπρο κατά την Κυρίως Βυζαντινή περίοδο.

(3 μονάδες)

β. Να παρουσιάσετε τη διάταξη της εικονογράφησης στο εσωτερικό των ναών κατά τη Μεσοβυζαντινή / κυρίως Βυζαντινή περίοδο στην Κύπρο.

(5 μονάδες)

γ. Να αναφέρετε ένα (1) δυτικό και ένα (1) ανατολικό χαρακτηριστικό της Βυζαντινής Τέχνης.

(2 μονάδες)

ΤΕΛΟΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟΥ ΔΟΚΙΜΙΟΥ

Αντιστοίχιση ερωτήσεων με τους Δείκτες Επιτυχίας και Επάρκειας

Μέρος Α΄

A1.

Ενότητα: Διοίκηση και Νομοθεσία κατά την περίοδο της Μακεδονικής Δυναστείας

Δ.Ε. 2: Να αποτιμούν το νομοθετικό έργο των Μακεδόνων.

Ενότητα: Οι Σταυροφορίες

Δ.Ε. 1: Να εξηγούν τους παράγοντες που συνέβαλαν στην πραγματοποίηση των Σταυροφοριών.

Ενότητα: Αναγέννηση και Ανθρωπισμός

Δ.Ε. 1: Να κατανοούν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των πνευματικών και καλλιτεχνικών κινήματων της Αναγέννησης και του Ανθρωπισμού.

Ενότητα: Η Αμερικανική Επανάσταση (1774-1783)

Δ.Ε. 2: Να εξηγούν τα αίτια του επαναστατικού κινήματος στην Αμερική και να προσδιορίζουν το θεωρητικό υπόβαθρο της Αμερικανικής Επανάστασης.

Ενότητα: Η Βασιλεία του Ηράκλειου (610-641)

Δ.Ε. 3: Να προσδιορίζουν τον θεσμό των θεμάτων και να κατανοούν τη σημασία του για τη διοίκηση, την κοινωνία και την άμυνα της Αυτοκρατορίας

A2.

Ενότητα: Η ανατολική πολιτική των Κομνηνών και η απώλεια της Μικράς Ασίας (11^{ος}-12^{ος} αι.)

Δ.Ε. 2: Να αποτιμούν τη σημασία της ήττας του Μανουήλ Α΄ στο Μυριοκέφαλο για το μέλλον της Αυτοκρατορίας.

Ενότητα: Η περίοδος της Λατινοκρατίας (1204-1261)

Δ.Ε. 2: Να εξηγούν τη δημιουργία συνθηκών αποκατάστασης της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας από το κράτος της Νίκαιας.

Ενότητα: Η διεθνής ακτινοβολία του Βυζαντίου (9^{ος}-11^{ος} αι.)

Δ.Ε. 5: Να εξηγούν τα αίτια και να αποτιμούν τη σημασία του Σχίσματος των δύο Εκκλησιών.

Ενότητα: Η διεθνής ακτινοβολία του Βυζαντίου (9^{ος}-11^{ος} αι.)

Δ.Ε. 4: Να σχολιάζουν τη δυτική πολιτική των Μακεδόνων αυτοκρατόρων.

Ενότητα: Η εξάπλωση των Αράβων (7^{ος}-9^{ος} αι.)

Δ.Ε. 2: Να παρακολουθούν στον χάρτη την πορεία εξάπλωσης των Αράβων.

Μέρος Β΄

B1.

Ενότητα: Οι ανακαλύψεις

Δ.Ε. 1: Να κατανοούν τα κίνητρα, τα αίτια και τις προϋποθέσεις που συνέβαλαν στην πραγματοποίηση μακρινών εξερευνητικών ταξιδιών και στις Ανακαλύψεις.

Δ.Ε. 4: Να εξηγούν και να αξιολογούν τις κυριότερες συνέπειες των γεωγραφικών Ανακαλύψεων.

Ενότητα: Η Εικονομαχία

Δ.Ε. 1: Να κατανοούν όρους/έννοιες περιεχομένου που σχετίζονται με την Εικονομαχία.

Δ.Ε. 2: Να κατανοούν τα βαθύτερα κίνητρα της εικονομαχικής πολιτικής των Ισαύρων.

Δ.Ε. 3: Να αξιολογούν τις βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες συνέπειες της έριδας για το ζήτημα των εικόνων.

Ενότητα: Το Αυτοκέφαλο της Εκκλησίας της Κύπρου

Δ.Ε. 1: Να περιγράφουν τις προσπάθειες για αναγνώριση του αυτοκεφάλου της Εκκλησίας της Κύπρου και να εξηγούν τη σημασία του.

B2.

Ενότητα: Η περίοδος της Φραγκοκρατίας στην Κύπρο (1192-1489). Διοίκηση-Κοινωνία-Οικονομία

Δ.Ε. 1: Να κατανοούν τους βασικούς διοικητικούς θεσμούς που εισήγαγαν οι Φράγκοι στην Κύπρο.

Δ.Ε. 2: Να συγκρίνουν το φεουδαρχικό σύστημα της Κύπρου με αυτό της Δυτικής Ευρώπης.

Δ.Ε. 3: Να περιγράφουν την κοινωνική διαστρωμάτωση της Κύπρου στα χρόνια της Φραγκοκρατίας.

Δ.Ε. 4: Να προσδιορίζουν τον χαρακτήρα της κυπριακής οικονομίας κατά την περίοδο της Φραγκοκρατίας.

Ενότητα: Οικονομία και κοινωνία στη Δυτική Ευρώπη. Το σύστημα της Φεουδαρχίας.

Δ.Ε. 1: Να κατανοούν τα βασικά χαρακτηριστικά της φεουδαρχικής κοινωνίας.

Δ.Ε. 2: Να περιγράφουν τα στάδια διαμόρφωσης και εξέλιξης του φεουδαρχικού συστήματος της Μεσαιωνικής Δύσης.

B3.

Ενότητα: Ο Διαφωτισμός

Δ.Ε. 2: Να κατανοούν και να σχολιάζουν τις ιδέες των κυριότερων εκπροσώπων του Διαφωτισμού.

Ενότητα: Η Αμερικανική Επανάσταση (1774-1783)

Δ.Ε. 2: Να εξηγούν τα αίτια του επαναστατικού κινήματος στην Αμερική και να προσδιορίζουν το θεωρητικό υπόβαθρο της Αμερικανικής Επανάστασης.

Ενότητα: Η Γαλλική Επανάσταση και η Ναπολεόντεια περίοδος (1789-1815)

Δ.Ε. 2: Να κατανοούν όρους/έννοιες περιεχομένου και να αναφέρουν τα βασικότερα γεγονότα που σχετίζονται με τη Γαλλική Επανάσταση.

Μέρος Γ΄

Γ1.

Ενότητα: Η εξωτερική πολιτική του Ιουστινιανού Α΄

Δ.Ε. 1: Να περιγράφουν και να αποτιμούν την εξωτερική πολιτική του Ιουστινιανού Α΄.

Ενότητα: Η εσωτερική οργάνωση της Αυτοκρατορίας από τον Ιουστινιανό

Δ.Ε. 1: Να προσδιορίζουν τα αίτια και τις συνέπειες της Στάσης του Νίκα και να αξιολογούν τον ρόλο των πρωταγωνιστών.

Δ.Ε. 2: Να σχολιάζουν και να αποτιμούν τη θρησκευτική πολιτική του Ιουστινιανού Α΄.

Δ.Ε. 3: Να αναφέρουν το νομοθετικό έργο του Ιουστινιανού Α΄ και να αποτιμούν τη σημασία του.

Δ.Ε. 4: Να περιγράφουν τις διοικητικές μεταρρυθμίσεις του Ιουστινιανού Α΄.

Γ2.

Ενότητα: Η περίοδος από τον τερματισμό της Εικονομαχίας έως την άνοδο της Δυναστείας των Κομνηνών (843-1081). Εσωτερική κρίση και εξωτερικοί κίνδυνοι (1025-1081)

Δ.Ε. 1: Να κατανοούν τις εσωτερικές μεταβολές στο Βυζαντινό Κράτος και να αποτιμούν τη σημασία τους για τη μελλοντική εξέλιξη της Αυτοκρατορίας.

Ενότητα: Οι Σταυροφορίες

Δ.Ε. 5: Να κατανοούν τις συνθήκες που οδήγησαν στην Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους.

Δ.Ε. 6: Να αξιολογούν τη σημασία της Άλωσης της Κωνσταντινούπολης για το μέλλον της Αυτοκρατορίας και του Βυζαντινού Ελληνισμού.

Ενότητα: Η Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Οθωμανούς (1453)

Δ.Ε. 3: Να αποτιμούν την προσφορά του Βυζαντίου στον ευρωπαϊκό πολιτισμό.

Γ3.

Ενότητα: Κυρίως Βυζαντινή Περίοδος στην Κύπρο (10^{ος}-12^{ος} αι.). Εκκλησία και πνευματικός βίος

Δ.Ε. 1: Να εντοπίζουν στον χάρτη της Κύπρου τα μοναστήρια που ιδρύθηκαν κατά την Κυρίως Βυζαντινή περίοδο και να προσδιορίζουν τον ρόλο και τη συμβολή τους.

Ενότητα: Κυρίως Βυζαντινή Περίοδος στην Κύπρο (10^{ος}-12^{ος} αι.). Τέχνη

Δ.Ε. 1: Να αναγνωρίζουν τους κυριότερους αρχιτεκτονικούς τύπους ναών της Κυρίως Βυζαντινής περιόδου στην Κύπρο.

Δ.Ε. 2: Να εκτιμούν την ιστορική και καλλιτεχνική αξία των ζωγραφικών έργων της Κυρίως Βυζαντινής περιόδου.

Ενότητα: Πρωτοβυζαντινή Τέχνη

Δ.Ε. 1: Να κατανοούν τα χαρακτηριστικά της Βυζαντινής Τέχνης.